

Áldozat vagy „szuperkripli”? – fogyatékoságkép a hazai online hírmédiában (*24.hu*)

Svastics Carmen, PhD.
ELTE, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar

TÁRKI WEBINÁRIUM 2024. június 13.

*A fogyatékos emberek kirekesztésének változó és új mechanizmusai” c. OTKA kutatás
(NKFI-azonosító: 132293)*

Témák

**1. FOGYATÉKOSSÁG A
MÉDIÁBAN, HAZAI
VISZONYOK**

**2. KUTATÁS ÉS KUTATÁSI
EREDMÉNYEK**

**3. KÖVETKEZTETÉSEK,
TANULSÁGOK**

1. FOGYATÉKOSSÁG A MÉDIÁBAN, HAZAI VISZONYOK

2010. évi CLXXXV. tv. a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról

... az életkoruk, testi, szellemi vagy lelki állapotuk, társadalmi körülményeik következtében súlyosan hátrányos helyzetben lévő csoportoknak, valamint a fogyatékkal élőknek a médiaszolgáltatásokkal szemben támasztott sajátos igényeinek kielégítése..., 83. § (1) bek f)

DE: A fogyatékossgal élő szereplők megjelenése elenyésző, 0,3 százalék volt 2023-ban a híradókban (M1, Duna TV, Kossuth rádió, TV2, RTL Klub, ATV, Hír TV), azaz továbbra is gyakorlatilag „láthatatlanok”. (Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság - Társadalmi sokszínűség a hírműsorokban 2024. február)

A fogyatékkal élők megoszlása a hírműsorokban (N=394)

Fogyatékossg típusa szerint	Közéleti hírműsorok	Kereskedelmi hírműsorok	Közszolgálati hírműsorok	Összesen
testi fogyatékkal élő	43,5	59,2	38,7	52,5
értelmi fogyatékkal élő	23,9	10,2	21,5	14,5
érzékszervi fogyatékkal élő	19,6	20,8	29,0	22,6
hámozottan fogyatékkal élő	13,0	9,8	10,8	10,4

FOGYATÉKOSSÁG-ÁBRÁZOLÁSOK

Média-reprezentáció: csoportok, közösségek, médiabeli ábrázolásmódja

FONTOS: a média hiedelmeket, ideológiát tükröz, adott értékperspektívából láttatja a valóságot, ezáltal befolyásolja az önmagunkról és a környezetünkről alkotott képünket.

<https://www.elcomblus.com/what-is-media-representation/> 2023-05-09

Tight.

American Able®

<https://www.linkedin.com/pulse/disability-representation-photography-red-flags-how-avoid-batta> 2023-05-09

<https://unrulybodies.wordpress.com/2012/04/20/american-able-challenging-media-representations-of-disability/> 2023-05-09

HÁTTÉR

- elhallgatás, „megfeledkezés” (Galvin, 2003)
- alapvetően negatív, hiányosságokra fókuszáló: száanalomra méltó, erőszak áldozata, gonosz, nevetség tárgya, önmaga ellensége, aszexuális, nem képes a teljes életre, teher... (Bogdan és Biklen, 2013)
- meglévő képességek túlhangsúlyozása, szuperképességek (*supercrip*): csodagyerek, zseni, hős, bátor, szenzáció (Meekosha & Dowse, 1997)
- a közoktatás irodalmi szövegei: alulreprezentáltság, 83%-a negatív sztereotípiára, 12%-a pozitív és 5%-a valóság-hű (Gulya és Fehérvári, 2021)
- reklámok: elenyésző arány, mozgás-, hallás-, vagy látássérült személyek; szentimentális vizuális retorika (Nagy és Kármán, 2021)
- 2014-es ún. kombinós gyilkos: „pszichiátriai betegnek diagnosztizált” 43 szinonima pl. az embereket zaklató, hajléktalan férfi, örült, lecsúszott értelmiségi, beteg ember, időzített bomba (Légmán és Vályi, 2022)

2. KUTATÁS

- *24.hu* internetes hírportál – legnézettebb
- 2019. május 1. - 2022. április 30.
- 481 cikk (eredeti: 1154) került a mintába
- kizárás: szimbolikus szóhasználat pl. „vak kóstonlás”, „süket duma”
- kimaradt: beszéd fogyatékoság, pszichoszociális fogyatékoság

Kutatási kérdések:

1. Milyen témákban jelenik meg a fogyatékoság? (diskurzus)
2. Hogyan ábrázolják a fogyatékoságot? (médiareprezentáció)

KUTATÁSI EREDMÉNYEK 1

	fogyatékoság	mozgássérülés	látássérülés	autizmus	hallássérülés	tanulási zavar - SNI	értelmi akadályozottság	
kultúra - életstílus	38	32	43	22	30	2	17	184
szociális - szegénység - jótékonyág	25	12	10	7	0	1	5	60
politika - közélet	17	14	6	4	4	3	4	52
bűntény - baleset	22	9	6	2	1	0	7	47
sport	8	25	3	0	4	1	1	42
oktatás	2	0	0	4	0	2+24	1	33
tudomány - egészség - technika	2	0	9	7	1	5	2	26
gazdaság - munka	13	5	2	2	0	0	1	23
vidék - környezet	1	11	1	1	0	0	0	14
	128	108	80	49	40	38	38	481

HIÁNYZIK

- ❖ COVID - szinte kizárólag a maszkviselés részletei
- ❖ érdekvédelem – így nincs érdemi szakpolitikai előrelépés (pl. akadálymentesítés, emberi jogok stb.), nincs politikai megjelenés, kollektív hangja az érintetteknek
- ❖ integráció, inklúzió
- ❖ kitörési pontok: munka, önálló élet, felsőoktatás-szakképzés
- ❖ átfogó megközelítés, témák a maguk teljességében pl. költségvetés, jogi szabályozás
- ❖ jelen helyzet következményei, összefüggések

„Noha az SNI-s gyerekek nagy része megfelelő korai fejlesztéssel integrálható lenne a társadalomba, vannak, akik nem kapják meg ezt az esélyt. A munkaerőpiac ráadásul elveszíti a szüleiket is, akik megfelelő iskola és napközi hiányában kénytelenek otthon maradni gyermekeikkel.” (Autista gyerekek maradnak ellátatlanul a gyógypedagógus-hiány miatt, Pos. 33)

KUTATÁSI EREDMÉNYEK 2

	Terület	Hagyományos/Épsegista/Kirekesztő	Rezisztens/Ágens/Befogadó
1	lételmélet (ontológia)	sors, értékcsökkenés, teher (<i>morális</i>)	pozitív, van önbizalma, híres-sikeres
2		tréfa tárgya, kigúnyolják	vicces, humoros, önironikus
3		tabu	emancipatív, szókimondó
4		halál	életigenlő, teljes életet él
5		veszélyes	szolidáris
6		önpusztító, drogfüggő	pozitív, aktív, önmagát elfogadja
7		különböző, a „másik”	hasonló, emberi
8	társadalmi szerepek	beteg, páciens (<i>medikális</i>)	egészséges, parasportoló, bajnok
9		baleset áldozata, fizikai/szóbeli/szexuális bántalmazás/gyűlölet-bűncselekmény /igazságszolgáltatási rendszer/csalás áldozata (<i>jogi</i>)	önvédelem, önálló, jogok birtokosa, akár: jogsértő
10		szegény, koldus, munkanélküli, hajléktalan (<i>gazdasági</i>)	ügyfél, alkalmazott, önellátó, saját jövedelemből él
11	magánélet	aszexuális, egyedülálló	párkapcsolatban él, nős/férjezett, szexuális életet él, pornót fogyaszt
12		gyerekes, infantilis	feelnőtt, gyermekei vannak/gyermekvállalást fontolgat
13	fizikai kinézet	nem vonzó, csúnya, furcsa, „freak”	gyönyörű, szexi/macsó, divatos
14	képességek	esetlen	képes, tehetséges, ambiciózus, példa mások számára
15		rossz tanuló, tanulatlan	jól képzett, ambiciózus
16	„inspirációs pornó”	csodagyerek, zseni, hős, bátor, szenzáció, „szuperkripli”	sikeres/nem feltétlenül tehetséges

3. KÖVETKEZTETÉSEK, TANULSÁGOK

KIREKESZTÉS

fogyatékoság morálisan elítélendő, orvosilag kiküszöbölendő, társadalmilag alacsonyabb rendű

KULTÚRA JELENTŐSÉGE

fogyatékoság mint kulturális sokszínűség DE: gazdaság, politika?

BEFOGADÁS (?)

sokszínű(bb) fogyatékoság-ábrázolás; aktív, cselekvő fogyatékosággal élő ember

MÉDIA ESZKÖZÖK

cáfolás – bizonyítás; nincs nyelvhasználati kódex; újságírói bizonytalanság; érintettek megszólítása (E.sz/1.sz)

SZAKIRODALMAK

- ❖ Bogdan, R., & Biklen, D. (2013). Handicapism. In M. Wappett & K. Arndt (Eds.), *Foundations of Disability Studies* (pp. 1–16). Palgrave Macmillan US. https://doi.org/10.1057/9781137363787_1
- ❖ Galvin, R. (2003). The Making of the Disabled Identity: A Linguistic Analysis of Marginalisation. *Disability Studies Quarterly*, 23(2), 149–178. <https://doi.org/10.18061/DSQ.V23I2.421>
- ❖ Gulya Nikoletta – Fehérvári Anikó (2021). A fogyatékoság reprezentációja az általános iskolák magyar irodalom tananyagához kapcsolódó irodalmi művekben. *Educatio*, 29(3), 379-393. oldal.
- ❖ Légmán A., & Vályi R. (2022). Pszichoszociális fogyatékos személyek médiareprezentációja. *Fogyatékoság és Társadalom*, 8(1), 21–35. <https://doi.org/10.31287/FT.hu.2022.1>
- ❖ Kardon A. (2020). „ÉN VAGYOK A SZUPERFOGYI, ÉS NEKEM JÓ” – FOGYATÉKOSKÉNT SEM SZERETEK MINDEN SÉRÜLT INFLUENZERT!” <https://egy.hu/szocio/> (2023-11-24)
- ❖ Meekosha, H., & Dowse, L. (1997). Distorting Images, Invisible Images: Gender, Disability and the Media. *Media International Australia*, 84(1), 91–101. <https://doi.org/10.1177/1329878X9708400114>
- ❖ Nagy Z. G., & Kármán B. (2021). Fogyatékos személyek médiareprezentációja a reklámokban - egy célzott, rövid kutatás bemutatása. *Gyógypedagógiai Szemle*, 49(2-3.), 143–155. <https://doi.org/10.52092/gyosze.2021.2-3.4>
- ❖ Társadalmi sokszínűség a hírműsorokban (2023. január 1. – december 31.) Közzétéve: 2024. február 28. https://nmhh.hu/cikk/245509/Tarsadalmi_sokszinuseg_a_hirmusorokban_2023_január_1_december_31#7. Fogyat%C3%A9kkal_%C3%A9l%C5%91k

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

svastics.carmen@barczy.elte.hu